

Ernek a számnak az ára 30 fillér.

Negyvenkilencedik évfolyam.

4. szám.

Debrecen, 1929 január 26.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTIK: DR. KUN BÉLA ÉS DR. RÉVÉSZ IMRE.

Megjelenik minden szombaton.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
DEBRECEN, KOLLÉGIUM.

Előfizetési ár félévre hét pengő.

A Hít és Szolgálat mozgalma válságához.

Lapunknak (valószínűleg) legtöbb olvasójával együtt én is kézhez vettem és igen nagy figyelemmel, ismételten átolvastam a Hít és Szolgálat mozgalma időszaki közlönyének legközelebb megjelent számát. Arra a válságos helyzetre tekintettel, amely e nagyra hivatott mozgalom belső életében a közel-múlt hónapok folyamán előállott, szükségét éreztem annak, hogy a mozgalomnak kezem ügyébe eső régebbi írásait is elővegyem s némi összehasonlításokat tenni és következtetéseket levonni próbáljak.

Meg vagyok győződve arról, hogy az ily módon megszületett alábbi reflexióimmal nem állok egyedül. Alapos okaim vannak arra a föltevésre, hogy ezekkel a reflexiókkal a lényegét illetően egyet fog érteni nagyon sok olyan tisztántúli lelkes vagy nem lelkes testvérem, akik születése percétől velem együtt szívükön hordozták a Hít és Szolgálat ügyét, velem együtt sokat vártak és várnak még most is tőle és velem együtt imádkoztak, áldoztak és — bármi parányit — dolgoztak is érte.

I.

A mozgalom eddigi három éve nem volt gyümölcsstelen. Isten a vezetőknek eléggé nem dicsérhető önfeláldozását sok áldással koronázta meg és sok jellel megmutatta, hogy erre a mozgalomra e magyar református egyház történelmének jelen stádiumában, az egyház megújódása érdekében igazán nagy szükség volt. A református lelki és egyházi ébredésért úgy gyülekezeti, mint országos vonatkozásban nagyon sokat tett a mozgalom és erőhatásaival új és egészséges barázdákat vágott a jövőre magvetése számára. Nem kicsinylendők azok az eredmények sem, amelyeket a különböző belmissziói mozgalmak egységes nevezőre hozása és egyházasítása terén fokozott, türelmes fáradozásokkal elért. Ha voltak hiányok és vannak kifogásolni valók a mozgalomnak eddigi pozitív munkásságában, azt szívesen írom én is „az elfoglaltság és az emberi erők töredékessége” számlájára. Tárnyilagosan még annak az akciónak a nagy jelen-

tőségét is hajlandó vagyok elismerni, amelyet egyébként — főképp taktikai és sorrendi szempontból — e lap felelős szerkesztőjével együtt helyteleníteni voltam kénytelen legjobb egyéni meggyőződésem szerint: t. i. a református napilap-akcióit.

Kritikai megjegyzésem és jámbor óhajom a mozgalom eddigi és ezután pozitív tevékenységét illetően mindössze annyi volna, hogy szeretnék benne valamivel több tervszerűséget, az egyszerű kitűzött programmpontok egymásmellettségének vagy egymásutánjának megállapítása terén valamivel több következetességet és az egyszer munkába vett konkrét részletfőladatok munkálása terén valamivel több szívósságot látni. Mert mindezeknek a ki nem elégitő mértéke — származzék akár mily mélyen tisztretreméltó okokból és körülményekből s lelje akár mily természetes magyarázatát a mozgalomnak inkább inspiratív-pneumatikus, mint logikus-rationális lelki alaptermészetében (amit nem hibaként említek!) — a végén mégis csak megbosszulja magát, mert alkalmas lesz arra, hogy a mozgalomnak és vezető munkásainak értéke és megbízhatósága felől, különösen távolabb álló tényezőkben, maradandóan kedvezőtlen képzeteket támasszon.

II.

Van azonban a mozgalom három éves számadásának egy súlyos *negatív* tétele is: dr. Sebestyén Jenőnek, a mozgalom egyik fő megindítójának, több társával együtt (akik egy részének neve, az övével együtt, szintén ott szerepel a mozgalom nagyfentosságú Egyességi Alapokmányának aláírói közt¹⁾) a mozgalomból a múlt év őszén történt kiválása.

Imponáló az a nyugodt fölény, amellyel a mozgalom illusztris elnöke, Czeglédy Sándor az időszaki közlöny első cikkében ezt a kiválást elintézi. Imponáló, de — legalább is szerény magamra nézve — egyáltalában nem megnyugtató. Előveszem az egyességi alapokmány szövegét és olvasom benne a következőket:

„... hitünket és lelkiismeretünket alaposan megvizsgáltuk és úgy találtuk, hogy *theologiai* tekin-

¹ Lásd a teljes szöveget lapunk 1926. január 16-ik számában.

tetben és magyar református egyházunk érdekeit tekintve, annyira egnek vagyunk, hogy a fenti általános alapelveket egy szívvel s lélekkel elfogadjuk . . .

„ . . . szigorúan elvi alapon testvéri szövetséget kötünk . . . ”

„ . . . egymás hitében és jóindulatában minden gyarlóságunk mellett sem kételkedünk, hanem egyenrangú munkásoknak tekintjük egymást Isten országában. ”

Olvasom a dr. Sebestyén Jenő cikkéből, melyet az időszakos közlöny 1927 január havi számába írt, a következő nagyjelentőségű kijelentést:

„Örvendjünk . . . egész szívvel azon, hogy a különböző theologiai irányok által a múlt században történt szomorú hanyattatások után a tiszta református keresztyénség ősi igazságaiban végre találkozhattunk . . . ”

Ezzel szemben pedig a mozgalom állandó bizottságának a dr. Sebestyénék kilépő nyilatkozatával foglalkozó határozatából (kelt 1928 október 15.) nagy meglepetéssel megtudjuk azt, hogy dr. Sebestyénék a kilépésüket megelőző csaknem egy éves idő folyamán már vissza voltak húzódva és el voltak távolodva a mozgalomtól, kilépő nyilatkozatukban pedig (melynek teljes szövegű közlését az időszakos közlönynek kár volt mellőznie azzal a hivatkozással, hogy az „az Órállóban való közlés által már megfelelő publicitást [?!] nyert”) a közös szolgálat megszüntetésének főokául a **hitben való közösség hiányát** jelölték meg!

Ezt a két tényt a fenti nyilatkozatokkal szembeállítva, kétségtelenül meg kell állapítanunk, hogy a Hit és Szolgálat mozgalmanak egy olyan belső megroppanásával, az alapítók és eddig vezetők egymásban való csalódásának oly mértékével állunk szemben, amely az eddigi nagy pozitív teljesítmények ellenére is a mozgalom egész létét kérdésessé teszi.

III.

A mozgalom — tessék az Egyességi Alapokmányt figyelmesen elolvasni! — egymással addig többé kevésbé szemben állott egyházi munkások és egyházépítő, missziói conceptiók egységjeitől születt meg és létértelmét ebben az egységben bírta, az egyik legfőbb célját pedig ennek az egységnek további ápolásában és mélyítésében s az egész magyar református egyházi és missziói élet területére való fokozatos kiterjesztésében jelölte meg.

A fentiek szerint azonban tény az, hogy ez az egység a mozgalom alapvető személyiségei között már az 1927-ik év vége felé — mindegy, hogy hitelvi, vagy érzelmi, vagy egyéb indítókokból-é — megingott.

Kérdem: szabad volt-é a mozgalomnak ezen a megingott alapon tovább építenie? Szabad-é az építést tovább folytatnia most, amikor az alap már nemcsak megingott, hanem meg is repedt? Szabad-é a mozgalom megmaradt vezetőségének úgy gondolkoznia, hogy a mozgalom életképességét a dr. Sebestyénék kiválása nem érinti? És szabad

volt-é — nem az „egyéni“ vagy „társulati“ jog szempontjából, hanem a Hit és Szolgálat által mindenekelőtt állónak tekintett magyar református egyházi és lelki egység szempontjából — a mozgalom néhány vezető személyiségének a dr. Sebestyénék visszahúzódására és eltávolodására — a Református Figyelő megindításával felelni, még ha nem is a mozgalom lobogója alatt?

Lelkiismeretem e kérdésekre csak nemmel tud válaszolni.

IV.

Nem kutatom, hogy „kinek van igaza?“ Ez éppen olyan furcsa és meddő dolog volna, mint akkor, amikor egy már vázában kész hatalmas hídnak két alappillére közül az egyik összeomlik, azon összeperelni, hogy „ki a hibás?“ Azokat az ezreket, akiknek régi vágya és élet-zükséglete, hogy az a híd elkészüljön és használatba vétethessék, nyilván nem ez érdekli mindenekelőtt, hanem az, hogy a tönkrement művet hogyan lehessen mihamar újra helyreállítani. Sok százan és ezren vagyunk ma a magyar reformátusok közt olyanok, akiket igazán nem érdekel, legföljebb ingerel és bánt annak a kérdésnek a fölvetése, hogy Victorék és Sebestyénék közül „ki a hibás?“, vagy inkább (mert mindkét részen gyarló emberek állnak) „ki a nagyobb hibás?“ Ellenben igenis érdekel, kínosan, gyötrelmesen, halálosan érdekel bennünket ez a kérdés: „mi lesz ebből?“ „Csakugyan szakadás felé megyünk? Csakugyan lehetetlenség a magyar református egyház belső, lelki egységét létrehozni? A hitélet és a református öntudat ébredéséért és megduzzadásáért csakugyan minékünk is meg kell fizetnünk az elkerülhetetlennek látszó árat: a *doleantia*kat, apró felekezetekre bomlást, az egymás kiközösítését?“

A Hit és Szolgálat megmaradt vezetőségének ma a magyar református lélekkel szemben csak egyellenegy föladata van, amelynek megoldásáig minden egyéb célkitűzése bátran szüneteltethető, sőt szüneteltetendő: ezekre a *kinzó* kérdésekre adni megnyugtató választ, helyreállítani minden elképzelhető áldozat árán a kebelében létrejött szakadást és így visszaszerezni elvesztett létértelmét.

V.

Természetes, hogy ez nemcsak a mozgalom megmaradt vezetőségén áll, hanem a kivált csoporton is. Ennek is, mégpedig elsősorban dr. Sebestyén Jenőnek, van a magyar református lélekkel szemben egy óriási tartozása, amelynek lerovása elől méltán bírt prestige-ének súlyos kára nélkül nem soká húzódhatik vissza: pontról-pontra, tételesen igazolni és részletesen kifejteni azt a sokunkat megdöbbentő állítást, hogy a mozgalom vezetőségének vele és csoportjával szembenálló másik, megmaradt szárnya nem áll övelük azonos hitelvi alapon.

Meg kell egyszer már szünnie annak a képtelen helyzetnek — amelynek tragikus volta annál szélsőségesebb, mert olykor már-már a komikum másik szélsősége felé leng ki —, hogy legyen a

magyar református egyházban egy egyébként igen értékes és feltétlenül jóakarátú, határozottan növekvő súlyú csoport, amelyik egy másik, hasonló értékű, jóakarátú és súlyú csoporttal állhatatosan a református hit ősi, tiszta elvi alapjairól való leszakadással vádol, de vádjait nem tartja szükségesnek konkrét tényekkel és részletes, tárgyilagos kifejtéssel alátámasztani. A megvádolt csoport viszont ugyanolyan állhatatosan tiltakozik e vádak ellen, de — a krisztusi béketűrést mindenek fölött állónak tartva — ő sem tartja szükségesnek vádlóit erkölcsileg kényszeríteni vádjainak akár a sajtó, akár az egyházi bíróság fórumán való igazolására. A magyar református közvélemény pedig a maga óriási többségében értetlenül és tanácstalanul áll szemben e comico-tragoediával s minél több felvonáson, változaton és jeleneten keresztül húzódik az, új meg új meglepetésekkel, amelyek utoljára már nem is meglepetések, annál jobban kezd megerősödni az a sejtelmes benyomása, hogy itt talán nem is elvi, hanem egészen más természetű ellentétekről van szó. Az elvi szempontok folytonos emlegetéséből így lesz a színpalak mögé be nem látó nézőközönség lelkében az elvi szempontok diszkreditálódása. Aminek hogy a magyar református közvéleménye további alakulása szempontjából mily végzetes következménye lehet: nem kell magyaráznom.

VI.

A Hit és Szolgálat egységi alapokmánya IV. részének 4. pontjában ez a kijelentés olvasható: „Belső klikkeket és különböző érdekkörök kialakulását mozgalmunkon belül nem tűrünk...” Ezt a nemes elzárását a mozgalom vezérkara, ügyelészik, elejétől nem tudta megtagadni. Isten jónak látta ezen a ponton próbára tenni és ő — hisszük, csak egyelőre — elbukott ebben a próbában. De vajjon nem az volt-e az egyik főoka elbukásának, hogy nem fordult idején ahhoz az orvosserhez, amelyet e próbáltatás elkövetkezhető idejére, igen bölcsen, ő maga jelölt meg a következő 5. pontban, így: „Elvi különbségekben, nézeteltérésekben s egyéb fegyelmi esetekben a közösen összeállított bizottság (ez talán sajtóhiba e. h.: bíróság?) ítéletét, ha az szigorúan református szellemben hozatot meg, mindenkor testvéri szeretettel és alázatossággal elfogadjuk?”

Hitem szerint ez az orvoság (választott bíróság) még most is segíthetne. Tessék vele minél sürgősebben élni a szembenálló feleknek, nem a maguk, nem a csoportjaik, nem a lapjaik, még csak nem is a Hit és Szolgálat mozgalma vagy a „történelmi kálvinizmus” diadala, hanem a magyar református egyház veszélyeztetett lelki egysége és békessége érdekében. Mert arra legyenek elkészülve, hogy ha ők maguk nem élnek sürgősen ezzel az orvosággal, a magyar református közvélemény, legalább is itt a Tiszántul, maga lesz kénytelen megkeresni a módot, amellyel az ő szembenállásukból és nyílt vagy színpalak mögötti viaskodásukból följejlődő egyetemes lelki veszedelem és romlás elien védekezhetik. Ez a mód pedig akkor aligha lehet egyéb, mint arra a sajnálatos, de

kényszerű álláspontra helyezkedés, hogy a szembenálló felek egyikét sem ismerhetjük el a magyar református közvélemény irányítására és formálására alkalmasnak s a köztük fennforgó ellentéteket — a hangoztatott hatalmas elvekre és a tett magasztosan krisztusi nyilatkozatokra tekintet nélkül — a személyi és klikkharok, az egyházkerületi belpolitikai szövödmények és az egymással versengő lap- és nyomdaérdekeltségek kétesértékű kategóriába sorozzuk be.

R. I.

Centennáris dátumok.

A reformáció első időszakából egy pár négyszázados évforduló előtt áll magyar református egyházunk. Ezek mellett észrevétlenül elmenni nem lehet, de nem is akarunk. Már itt-ott hallatszanak is hangok az előkészületekről. Ezekre a négyszázéves dátumokra óhajtok röviden rámutatni, nem azoknak kiváló jelentősége, mint bizonyossága tekintetében.

A XVI-ik századi magyar egyházhistóriánknak még nagyon sok tisztázatlan és homályos pontja van. Emberek, intézmények történetében tömérdek a fogyatékoság. Sok elrejtett dolog, kétségkívül, nincs föl kutatva s még majd napfényre kerül, de meglévő adataink is felette hiányosak. Először, mert őseinkben nem volt meg az a gyűjtő és conserváló szellem, ami a nyugati műveltségben előbbrehaladt nemzetekben. Másodsor, mert rajtunk Isten tudja hányszor özönlött végig a barbar török-, tatár-csorda, mely elpusztított és fölégetett mindent. Nem lehetett itt őrizni az okmányokat, mint nyugat szilárdan épült városaiban és váraiban. Magyarországon is a barbár ellenségtől megkímélt s jól épült felvidéki városok és főúri lakások levéltáraiban találjuk a legtöbb régi történelmi forrást.

Ne csudalkozzunk tehát, ha a reformáció százada meglehetősen homályban áll előttünk s hogy történetének időpontjai bizonytalanok. Sokszor csak találgatásokra és hozzávetésekre vagyunk utalva. Az egyháztörténelmi buvárlatra vár a sok homálynak és bizonytalanságnak megvilágosítása. Azért rendkívül fontos ezen korszak írott emlékeinek történelmi felkutatása.

Hogy a centennáris dátumokra térjek, itt sem látunk föltétlenül bizonyosságot, csak nagy valószínűséget, olykor plausibilis hozzávetést. Itt van elsősorban a sárospataki református kollégium alapításának az éve. Részletesen szól erről Szombathi János a kollégiumról írt történetében. A korábbi református írók 1530 vagy 1531-re tették alapítási idejét, a katolikusok, akik a reformáció előhaldását időileg lehetőleg igyekeznek távolabb vinni, 1550-re. Szombathi az 1531-ik évben állapodott meg. Azóta ez a dátum általánossá lett, de nem minden kivétel nélkül. Zorányi Jenő újabban az 1545—48-ik év valamelyike mellett foglal állást, míg vele szemben az 1531-ik év igazát Szinyei Gerzson védelmezte. Karácsonyi János, természetesen, a katolikus véleményt képviselte s az 1549-ik évet vette, az iskola alapítása idejéül.

(A magyarországi ker. egyház története.) Minden kétséget kizáró írott bizonyíték hiányában a vélemények szétágazhatnak, de az eseményekből vonható következtetés, a történet lelke nem tiltakozhatik az 1531-iki alapítás ellen. Jól teszik tehát a patakiak, hogy emelkedett szívvel és forró lelkesedéssel készülnek az 1931-ik évi négyszázados nagy örömnünpre.

Ugyanezt teszik, mint halljuk, a pápaiak is. A pápai református iskola (főiskolává emelése ennek is, mint a többi református kollégiumoknak később történt, azért nem írjuk így) alapítási évét Kiss Ernő igyekezett legrészletesebben tisztázni a főiskoláról írt történetében. A közelkorú iratok nagy valószínűséggel itt is az 1531-ik év mellett szólnak. Két év múlva tehát a pápai kollégium is 400 esztendő jubileumát üli. Így a magyar tudományosságnak és a református egyháznak két hatalmas gyújtópontja, két nagyszerű vára hívja fel most magára különösebben négyszázados fénylő érdemeivel a figyelmet, nemcsak hazánkban, hanem az egész művelt világban. Magyarországnak ez a két hírneves főiskola máig fennmaradt, legrégibb tanintézete, a debreceni kollégium valamivel később keletkezett. Biztos nyomaira, mint tudjuk, 1549-ben találunk, de nem lehetetlen, hogy ez is előbb jött létre, illetőleg alakult át a város régi iskolájából.

Legújabbán azt olvastuk, sőt hiteles magán-értesítést is kaptunk róla, hogy a tőlünk erőszakal elszakított nagykárolyi református egyház e folyó évben széleskörű ünnepséggel szándékozik megülni a Nagykarolyban született Károlyi Gáspár bibliafordító születési évének négyszázésztendő jubileumát. A meglévő körülmények között ennek a törekvésnek különösebb, szinte világraható jelentőséget kell tulajdonítanunk. Pompás dolog, volna, ha a nagynevű bibliafordító születési évéről biztos adatot tárhatnánk a világ elé s ezzel a szándékba vett nagy ünnepély alá kétségtelen támaszt tehetnénk. Sajnos, ilyen nincs. A kérdés engem annyival közelebről érdekel, mert Károlyi Gáspár életével, amennyire erőm és időm engedte, régibb idő óta foglalkoztam. Érdekes, hogy ilyen problémák fölmerülésekor kezdünk csak gondolkozni azon, hogy honnan, mikor, ki által került bele az irodalomba valamely közkeletűvé vált s az utódoktól minden kétség nélkül átvett adat. Mikor 1890-ben a Károlyi bibliájának háromszázéves örömnünepére a bibliafordító életrajzát megírtam, az átnézett egybehangzó forrásművekből én is egyszerűen átvettem, hogy Nagykarolyban s emberi számítás szerint — mivel írott bizonyíték nincs — 1529. körül látta meg a világot. Ugyanezt cselekedte Novák Lajos és H. Kiss Kálmán is, akik velem együtt ugyanakkor írták meg részletesebben Károlyi életrajzát. Addig róla összefoglaló, bővebb biográfia nem jelent meg. Az, hogy Nagykarolyban született, kétségtelen; felmaradt sirirata bizonyítja. De honnan ment az irodalmi köztudatba, hogy 1529 körül született?

Most elkezdtem utána kutatni. A legelső életrajzi megemlékezés Károlyiról Cz Wittinger Dá-

vidnál található (1711). Ő azonban csak annyit mond, hogy magyar származású. Születésének helyéről és idejéről mitsem tud. Őt idézi szóról-szóra Lampe-Ember (1718); követi Bod Péter (1766); Horányi Elek (1775—77); Budai Ézsaiás (1808). Mindezek semmit sem szólnak születési idejéről. Kerestem aztán Toldy Ferencnél. Semmi. Legelőször, jó későn, a Balogh Ferenc történeti művében (A magyar protestáns egyháztörténelem részletei a reformáció korától jelenig. 1872) olvastam azt, hogy született Nagykarolyban „alkalmasint 1529 körül”. Ettől kezdve aztán az irodalomtörténetekben (Horváth Cyrill, Pintér Jenő), gyűjteményes munkákban (Magyar Irók Élete és Munkái), lexikonokban (Pallas, Révai, Magyar Irodalomtörténeti), nagyobb egyháztörténetekben (Varga Lajos) mindenütt feltalálható az 1529 körüli kombináció. A kemény „Historicus Criticus”, Zoványi Jenő is egyszerűen átvette a Theologiai Ismeretek Tárába. Egyedül Kardos Albert tért el a Balogh Ferenc közkeletűvé vált, hozzávetőleges véleményétől. Ő a Beöthy-féle Nagy Képes Irodalomtörténetben a protestáns korról írván (1896), annak a véleményének ad kifejezést, hogy Károlyi hozzávetőleg 1520-ban született.

En előttem tehát eddig úgy áll a dolog, hogy a Károlyi Gáspár születésének az 1529 körüli időre tétele Balogh Ferencről származik. Elfogadhatóságát csakhamar (1876) megerősítette Károly Gy. Hugónak érdemes munkája: „Abaúj megye XVI. századbéli műveltségtörténetéből”, mely eredeti kutatások alapján először foglalkozott bővebben Károlyival. Ettől kezdve kritika nélkül általánossá lett. Újabb napfényre jött adatot, mely akár a Balogh Ferenc, akár a Kardos Albert kombinációját biztosan támogatná, én nem ismerek. Lehet, hogy talán mások tudnak idevonatkozólag valamit. Ha igen, itt az ideje, hogy rámutassanak.

Az a kérdés már most, hogy mi alapon kombinálhatták Balogh Ferenc és Kardos Albert a fentebbi hozzávetőleges születési éveket. Kardos, akivel ez ügyben beszéltem, azt állítja, hogy ő Szenci Molnár Albertre támaszkodott, aki mint kis tanulófiú forgolódott Károlyi körül 1590-ben, mikor a bibliát kinyomatta. Szenci Molnár u. i. az ő hanai bibliájának előszavában úgy emlékezik meg Károlyiról, mint „istenes vén ember”-ről („Kivánságát [t. i. a biblia kiadását] megnyervén az istenes vén ember, két esztendővel azután elköltözött a szentek lelkeinek főpásztorához”). Ebből indult ki Kardos Albert és kétségkívül Balogh Ferenc is. Kardos úgy okoskodott, hogy a biblia világában élő Szenci Molnár a vénséget — bibliai szólam szerint — úgy 70 év körül gondolhatta, ennél fogva Károlyi születését az 1520 körüli időre tette. Viszont Balogh Ferenc a XVI-ik századbéli emberek életkorát vette tekintetbe, amikor köztudomás szerint, rövidebb ideig éltek az emberek, mint manapság s aki a 60 évet elérte, az már igazán vén ember volt. Így írhatta aztán Balogh Ferenc, hogy 1592-ben halván el Károlyi, ami Szenci Molnár után egészen biztos, alkalmasint 1529 körül születetett.

Mint kombináció mind a két vélemény meg-

állhat. A Balogh Ferencé azonban valószínűbb, azért is, mert Károlyi 1555-ben tűnik fel először a wittenbergi egyetemen, élete folyása addig teljes homályban van. Ha a Kardos feltevését fogadjuk el, akkor már Wittenbergbe menetelekor 35 éves lett volna. Ez nem zárja ugyan ki a külföldi egyetemre menetelt, mert pl. *Szegedi Kis István* is 30 esztendő, amikor a bécsi egyetemre beiratkozik és 37, amikor Wittenbergbe peregrinál, de az ilyen mégis ritka. Inkább hihető, hogy 25—26 éves korában indult Károlyi a külföldi egyetemekre. Legyen a dolog bárhogy, a nagykárolyi egyházat a tervbe vett, nagyfontosságú ünneptől ne riassza vissza a Károlyi születési idejének bizonytalan volta. Bizonyossá aligha lesz valaha. Az 1529-ik év köztudattá vált, tehát annak alapján a folyó évben bátran meglehet tartani a 400 éves jubileumi ünnepet, ha egyéb akadálya nem lesz.

A *Mélius* születési éve is bizonytalan, mint magyar reformátoraink legtöbbjéé. Méliusnál még nagyobb a vélemények eltérése, mint Károlyinál, mert 1515 és 1536 között ingadozik. Ez utóbbi azonban mind általánosabbá válik. Legújabbán már *Szekfü Gyula* is ez alapon apostrofálja Méliust most megjelent *Magyar Történetében*. A közvélemény úgy tudja megérteni Méliusban a bámulatos akaraterőt, rendkívüli tevékenységet és imponáló szellemi fennsőbbiséget, ha őt 25 éves korában a püspöki székben és 36 éves korában, mint egy fénylő üstökös lobogva eltűnni látja. Azt hiszem, ha eljő 1936, az ő születésének négyszázados jubileuma is izgatni fogja a lelkeket. A költészet így lesz valóságga.

Hadd irányítsam végül a figyelmet a nagy fejedelem, *Bethlen Gábor* halálának ez évben bekövetkező 300 esztendő fordulójára. Most olvasom éppen, hogy a Budapesten lévő volt nagyenyedi diákok nagyarányú kegyeletes ünnepélyt szándékoznak tartani a dicső fejedelem emlékére. Példájukat bizonyosan követik országszerte.

S. Szabó József.

A kultuszminiszter levele.

A vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr a következő — január 22-én érkezett — levelet intézte a Debreceni Protestáns Laphoz:

Budapest, 1929 január 15-én.

A Debreceni Protestáns Lap t. szerkesztőségének Debrecen.

Tisztelettel kérem, hogy Szentpéteri Kun Béla felsőházi tag, egyetemi tanár úrnak egyik utóbbi számukban hozzám intézett levelére adott és másolatban idecsatolt válaszat legközelebbi számukban közölni sziveskedjenek. Kiváló tisztelettel gróf Klebelsberg. s. k.

*

A Kun Bélához írt s a miniszter úr kívánsága szerint, egészében közölt levél a következő:

Budapest, 1929 január 12.

Nagyrabecsült Barátom!

A Debreceni Protestáns Lapban megjelent érdekes cikked iskolapéldája annak, hogy hogyan lehet erélyesen érvelni anélkül, hogy személyes kérdéseket vegyíteni a vitába, vagy a más nézetű lévők jóhiszeműségét vonnánk kétségbe. Vajha folyóan össze vitáink így, akkor hozzájárulnának az eszmék tisztázásához.

A legnagyobb súlyt helyezem arra, hogy a hazai protestantizmusnak meglehessen az a benső megnyugvása, hogy az az ember, akire ma a magyar műveltség legfőbb intézése bízva van, minden felekezeti egyoldalúságtól ment és minden törvényesen bevett vallásfelekezettel szemben a *suum cuique* elvét rigorozusan alkalmazza. Csupán ez okból közlöm az utolsó évi tanári kinevezések névsorát is. Megvallom az igazat, hogy mikor a kinevezéseket Kormányzó Urunknak javaslatba hoztam, nem is néztem ki milyen felekezeti és ezt a kimutatást utólag kellett összeállítanom. Az eredmény a következő:

Katholikusok: Dambrowszky Imre, Förster Aurél, Kuncz Ödön, Sufflay Milán, Szandtner Pál, együtt öt.

Evangélikusok: Blaskovich László, Kaas Albert báró, Moór Gyula, Ortway Rudolf, együtt négy.

Reformátusok: Baló József, Darányi Gyula, Jeney Endre, Kolozsváry Bálint, Szentgyörgyi Albert, együtt öt.

Amint látod tehát, a theologiai karokra való kinevezéseket figyelmen kívül hagyva, kilenc protestánsnal szemben csak öt katolikus áll, tehát egyoldalúságról valóban szó sem lehet.

Az egész országnak és minden felekezeten vagyok kultuszminisztere és így természetesen számolnom kell a katolikusok speciális igényeivel is. Készséggel elviselem, ha egyik, vagy másik álláspontomat elvi okokból támadják, de a vita közben is ügyelek arra, hogy a hazai protestáns közvélemény pártatlanságomat és azt lássa, hogy kulturpolitikámban felekezeti egyoldalúságok nem vezetnek.

Kiváló tisztelettel, igaz hived:

Gróf Klebelsberg s. k.

*

Kun Béla a miniszter úr ezen levelére az iróját megillető őszinte tisztelettel ugyancsak magán levelében válaszolt, melynek rövid summáját most már helyénvalónak látjuk itt szintén közölni.

Mindenekelőtt azt állapítja meg Kun Béla, hogy cikkében nem imputált konkrét esetek elintézésében felekezeti elfogultságot. Sőt a római katolikusoknak igazságtalanul kedvezés cáfolására a minisztertől közölt adatoknál csattanósabb példát említ abban, hogy egyik egyetemi tanszék betöltésénél a karban kedvezőbben jelölt római katolikus pályázó mellőzésével a másik, református jelöltet terjesztette kinevezésre Klebelsberg miniszter. Nem is ez ellen szólt, hanem az ellen, hogy bármelyik egyetem, vagy bármelyik egyetemi kat-

bedra felekezeti jellege — kivéve természetesen a theológiai karokat — állami úton intézményesen megállapítottassék, vagy előmozdítottassék. Ez ellen felemelte és felemeli a szavát mindenesetben, akár protestáns, akár római katolikus részre vétetnék ilyesmi tervbe.

Olvasóink emlékezhetnek, hogy Kun Béla a szóbanforgó cikkében egyáltalán nem vádolta a minisztert a protestánsoknak a kinevezések körül igazságtalan mellőzésével. Ha ilyesmit tapasztalna — de sohasem tapasztalt — tán szóvá sem tenné. Az ilyen mellőzés igazságtalanságát, egyetemi katedrai kinevezésnél, nem is lehetne olyan abszolut bizonyossággal megállapítani, hogy emiatt a nyilvánosság előtt nyugodt lélekkel vádat emelni lehessen. S még ha kirívó volna is az igazságtalanság, az ily sérelem csak átmeneti jelentőségű, amelyért tehát nem érdemes a kedélyeket vitatkozással hullámzásba hozni.

Amiről a cikkben szó volt, olyan *állandó* berendezkedés terve, amelynek újból meg gondolásra és mellőzésére kérni a miniszter urat, éppen az iránta érzett tiszteletből a káros következtetésekre figyelmeztetni, mint a magyar reformátusok közvéleményének egyik szerény szószólója kötelességének tartotta.

Az ág. hitv. evangélikus testvérek ünnepe.

Az ágostai hitvallású evangélikus egyházközség va-árnap iktatta be ünnepélyes külsőségek között új lelkészét, Rapos Viktor volt budapesti vallásnőrt.

A Miklós uccai evangélikus templom már a kora délelőtti órákban zsúfolásig megtelt. A későn érkezők már be sem fértek, olyan nagy aranyú érdeklődés előzte meg a beiktatási ünnepet, melyet délelőtt 10 órakor kezdődő istentisztelet előzött meg.

Az istentisztelet alatt a templomot megtöltő közönség soraiban ott láttuk dr. Baltazár Dezső református püspököt, dr. Csürös Ferenc tanácsnokot, dr. Vargha Elemér városi főjegyző, polgármester-helyettest, Haendel Vilmos egyetemi tanárt, az evangélikus hitközség felügyelőjét, dr. Galánffy János közjegyzőt.

A szertartás folyamán Rapos Viktor az oltár elé állt és úrvacsorát vett, majd dr. Domján Elek sátoraljaújhelyi esperes beiktatta a debreceni evangélikus egyház önálló lelkészi állásába.

Rapos Viktor letette a lelkészi esküt és mint beiktatott debreceni lelkész lépett a szószékre.

Beszédéhez a textust szent Pálnak az efézusiakhoz írt leveléből vette.

Szeretettel jött ide Rapos Viktor és híveitől is hasonló szeretet kér, hogy kölcsönös szeretetben és egymást támogatva hívők és lelkipásztor, minél eredményesebben s hatásosabban munkálkodhasson és oldhassa meg azokat a feladatokat, melyeket hivatása reá rótt.

Az istentisztelet után az ünneplő közönség

átvonult a vármegyeháza dísztermébe, hol a templomban megjelent előkelőségekhez még Lindenberger János prépost, püspöki helynök és Pap Gyula gör. kat. esperes lelkész csatlakoztak.

„Erős vár a mi Istenünk“ közének után Haendel Vilmos elnök nyitotta meg a díszközgyűlést. Üdvözölte Rapos Viktort, mint új, debreceni evangélikus lelkészt, majd mélyen szántó, gondolatokban gazdag beszédben mutatott rá arra, hogy mit vár a debreceni evangélikus egyház közönsége a lelkésztől.

Haendel Vilmos hatásos szavai után⁷ Gandhi László hitoktató igazgató, a budapesti egyház nevében üdvözölte, egyben búcsúzott is Rapos Viktortól. Gandhi László szeretetteljes szavaira válaszolva, Rapos Viktor megköszönte az üdvözléseket és Haendel Vilmoshoz fordulva ígéretet tett arra, hogy úgy a köz, mint a magánéletben, jó példával fog mindig előljárni. A budapesti egyháznak pedig azt üzenté, hogy olyan elvek szerint, olyan szellemben fog élni és munkálkodni, mint ott.

Rapos lelkész szavai után dr. Baltazár Dezső püspök emelkedett fel, kezét fogva az újonnan beiktatott lelkésszel, szíves szavakkal üdvözölte őt a debreceni református egyház és tiszántúli egyházkerület nevében, hangsúlyozva azt a bensőséges viszonyt, amely a két testvér protestáns egyház között fennáll, melynek ápolása és fenntartása első és legfontosabb feladat.

Dr. Lindenberger János prépost üdvözli ezután az új lelkészt a római kath. egyház, Papp Gyula esperes a gör. kath. egyház, Kelemen Andor főtanácsos az unitárius egyház nevében.

Debrecen város tanácsa nevében dr. Vargha Elemér helyettes-polgármester mondott üdvözlő szavakat.

A nyíregyházai ev. egyház nevében Mikler Sándor, a szarvasi öreg diákok nevében, kikkel Rapos Viktor együtt járt gimnáziumba, Heynke Oszkár mondott üdvözlő szavakat.

Rapos Viktor meghatva mondott köszönetet az üdvözlőknek, majd Haendel Vilmos zárószavai után a díszközgyűlés a Himnusz eléneklésével ért véget.

A díszközgyűlést követőleg társas ebéd volt az Angol Királynő külön termében, melyen a gyűlés résztvevői közül mintegy százan vettek részt.

Magyar reformátusok egyessége.

Ismeretes az a több alkalommal és több helyen tett felszólalás, melyet a debreceni református egyházközség egyik vezéregyénisége a szétszakgattott magyar nemzet reformátusai közötti államközi egyessége érdekében emelt. Ezek egyikében — a múlt év tavaszán — a magyarországi református egyház egyetemes konventje és zsinata is aposztrofálva volt. Pedig, hogy az egyesség létesítése nem a magyarországi reformátusok központi vezetőségének készségén vagy jóakarátán mút, azt akkor mindjárt megjegyeztük.

Ere a kédesre nagyon érdekes megvilágítást vet Ágoston Sándornak, a *jugoszláviai* reformátusság

papi legfőbb tisztviselőjének — főesperesének — az erdélyi egyházkerület hivatalos lapjában megjelent cikke.

Ebben el van mondva, hogy az erdélyi és jugoszláviai református egyházak vezetői találkoztak a múlt év szeptemberében Tordán és Kolozsvárt. Megállapították, hogy a jelenlegi magyarországi református egyház és az utódállamokban élő református egyházak közéletében mások az érdeklődés központjában álló nagy életkérdések, aminek oka nem az emberekben, hanem a megváltozott életviszonyokban rejlik. Viszont, hogy az utódállamokban levő egyházak problémái majdnem azonosak, jó volna tehát, ha közös problémáik megbeszélésére gyakrabban találkoznának.

„Szó sem volt a magyarországi református egyházzal való bármilyen formában tervbevetett közös szervezetről. Ilyen gondolat utódállambeli református ember agyában meg sem szülehet. Aki a legutóbbi tíz évet az utódállamokban töltötte, annak ezt nem kell magyarázni. Viszont aki ezt a tíz évet Magyarországon élte át, annak nehéz megmagyarázni.“

„Nagyon hálásak vagyunk magyarországi testvéreinknek, hogy minket ezekben is támogatni szeretnének, de ne vegyék rossz néven, ha őszintén megmondjuk, hogy ezzel a támogatással ma még nekünk inkább ártanak. Nagyon megszilárdult külpolitikai helyzetnek kell előbb bekövetkezni... Mi nem szününk meg imádkozni ennek az időnek az eljöveteleért, de egyelőre arra kérünk mindenkit, hogy erről se nyilvánosan, se zárt ajtóknak mögött ne agítálgjon, ne beszéljen és ne írjon.“

A bácsfeketehegyi kunok nemes magyarlelkű papjának ez a szomorú levele megmagyarázza, hogy azok, akik felelősséggel intézik az egyetemes egyház ügyeit, miért nem kezdeményeztek valamely szervezeti kapcsolatot. Nem lehet minden elhatározás okát részletesen magyarázgatni a nyilvánosság előtt. Am annyit, amennyit a jugoszláviai főesperes a romániai egyházkerület lapjában megírt, mi is közrebocsáthatunk, már csak azért is, hogy erre rámutatva is kéjük magyar református testvéreinket, hogy az új határokon túl élő véreinkért naponta imádkozzanak.

Az egyházi lapok egyesítéséhez.

Nem tartottam ugyan sohasem szerencsésnek, ha valaki vitába bocsátkozott álnéven megjelent cikk írójával, mert a vitatkozás már a kiindulásnál egyenlőtlen, minthogy azonban jelenleg felelős szerkesztője vagyok az egyik lapnak s nem is olyan régen ugyanez voltam a másik lapnál, amelyeknek egyesítését Typographus szaktársam felszínre vetette: úgy gondolom, akarva-nemakarva is hozzá kell szólnom e tárgyhoz, ha röviden is.

Látszólag csakugyan úgy tűnik fel, hogy a Debreceni Protestáns Lap és a Lelkészegyesület azonos tartalmú, mert mindegyik „egyházalkotmányi, egyházkormányzati, egyházpolitikai kérdések“ taglalásával foglalkozik. Az meg már kétségtelen,

hogy ezek a kérdések egyformán érdeklik az egyház vezető tagjai közül a lelkészeket és nemlelkészeket az egyetemes papság elve alapján. Kétségbevonhatatlan az is, hogy mind a két lap Debrecenben jelenik meg, sőt ugyanaz a nyomda állítja elő.

Am mégis egészen más a Debreceni Protestáns Lap rendeltetése, mint a Lelkészegyesületé. A Debreceni Protestáns Lap minden felmerülő kérdést tiszántúli szempontból néz, tőle ezt várják; a Lelkészegyesület a lelkészek egyetemes nézőpontjából tárgyalja ugyanazt a kérdést, tehát nem vezetheti a legelfogulatlanabb és legtisztéletelméletűbb kerületi szempont sem. A Debreceni Protestáns Lap tiszántúli szemmel nézi az egyetemes is; a Lelkészegyesület egyetemes szemmel nézi a tiszántúlit is.

A Lelkészegyesület egyesületi közleményei megférnének számonként két hasábon, sőt kevesebb helyen is, ezekért tehát nem kellene külön lapot fenntartani; de szükség van a Lelkészegyesületre azért, mert a legkisebb irodalmi ismertetésben vagy hírben is meg kell éreztetni egy két szóval, vagy a fogalmazás módjával, hogy micsoda a tekintetben a lelkészek érzése és véleménye? Amit a Lelkészegyesület tárgyal, az egyformán érdekel minden református embert, de ahogyan azt a Lelkészegyesület megvitatja, az kiváltképpen a lelkészeket érdekli.

Amíg a Debreceni Protestáns Lapot szerkesztetem, mindig nagy gondom volt arra, hogy lehetőleg ne jelenjék meg benne olyan cikk, amelyik csak a lelkészeket érdekli, mivelhogy kerületi lap és olvasói nemcsak lekipásztorok. Jó lélekkel mondhatom, hogy nem is jelent meg a tíz év alatt huszonöt-nél több ilyen közlemény, talán még annyi sem. Mégis azt mondták világi uraink, hogy papi újság vagyunk s ezért nem rendelték meg. Ezen a szerkesztési programmon a Debreceni Protestáns Lapnál azóta sem történt módosítás — szerintem igen helyesen — s nem tudom, hogy több-e most a világi előfizető? De bizonyos vagyok a felől, hogy még nyomatékosabban hivatkoznának a Debreceni Protestáns Lap papi újság jellegére, ha a Typographus által ajánlott egyesítés létre jönne.

Az egyesülést a Typographus cikke alapján lehetetlennek látom már csak az eddig elmondottak alapján is. Ha részleteiben nézem a kérdést, akkor még inkább. Részletekbe azonban nem bocsátkozom, mert Typographussal, — akinek hivatásánál fogva nem lehet tudomása azokról az előzményekről és elvi különbségekről, amelyeknek megtárgyalására az egyházi élet és sajtó emberei vannak hivatva — nem vitatkozhatom. Viszont az ő kegyeséget és jóakarátát nem vonom kétségbe, sőt az általa adott számítás is, mint számtani műveletet, helyesnek tartom. Főképpen teljes méltánnyal vagyok irányában annak megfontolása után, hogy íme ez a jólelkű hitsorsosom egyházas buzgóságában és Debrecen híre-neve iránt való lelkesedésében képes lenne a mai nehéz világban még arra is, hogy egy újságot adjon, holott az ő üzleti érde-

keinek és szocialis érzékének bizonyosan kifizetőbb két ujság előállítására.

Erdős Károly.

Typographus csak erre az egy pontra jegyez meg most annyit, hogy egy nagy, szép és elterjedt lap még a nyomdásznak is jobb üzlet, mint esetleg kettő vagy három, amelyik a maga szűk körében és gyarló kiállítással nem viheti messze a nyomda jó hírét.

Halottaink

Id. Thóbiás Gyula a felső—alsólánci—buzita—restei református egyházak nyugalmazott lelkésze január hó 8-án, váratlanul, 73 éves korában elhunyt.

Dobozy István, az abaúji egyházmegye tisztelettel és szeretettel övezett tanácsbírája, egyházkerületi tanácsbíró január 10-én, életének 61-ik évében elhunyt.

Seress Imre papkeszi-i református lelkész, gyülekezetének 46 éven át szeretett lelkipásztora, egyházmegyei tanácsbíró életének 82-ik, lelkipásztori szolgálatának 56-ik évében, január hó 14-én elhunyt.

Horváth Endre nyugalmazott lelkész Szentkirályszabadján 76 éves korában elhunyt.

Áldott legyen emlékezetük.

Különfelek

Klebensberg miniszter sárospataki főiskolánknak internátus céljára 240 ezer pengő államsegélyt ad s további 40 ezer pengő kieszközlését kilátásba helyezte. A nála járó küldöttségnek a felekezeti oktatás jelentőségéről igen szép és okos szavakat mondott.

Az Árpád-téri református templomban vallásos ünnepély volt január hó 20-án d. u. 2 órakor. Bibliát magyarázott Siposs Imre vt. lelkész. Péter apostolról felolvasott Magyar Bertalan segédlelkész. Pásztor Lajos tanító vezetésével énekelt a gyermekénekkar. Orgonaszólót adott elő Füleki Kovács Mihály orgonista-kantor. Énekelt Kovács Kálmán református tanító. Az egyházzrész vezetősége egymásután 12 vallásos ünnepélyt rendez és mindegyik ünnepélyen az apostolok egyikének életével, működésével ismerkednek meg a hívek.

Lelkészeiktatás. Dr. Bötykös Béla és Tukacs György volt debreceni segédlelkészeket november hó folyamán iktattak be lelkészi állásukba Amerikában. Dr. Bötykös Béla a detroiti független egyház, Tukacs György pedig a new-yorki független egyház lelkésze.

A lugosi református gyülekezet új református iskola felállítását határozta el.

A Kecskeméti Református Egyházmegye Lelkész Egyesülete január hó 21-én Kecskeméten

gyűlést tartott. — Előadó volt Muraközy Gyula kecskeméti lelkész, aki „A református egyházunk mai helyzete és problémái” címmel értekezett.

Az Országos Református Tanáregyesület választmánya február hó 2-án rendkívüli gyűlést tart Debrecenben.

A Kossuth uccai egyházzrész Bibliaköre jól sikerült összejövetelt rendezett január hó 23-án a Dóczi-intézet nagytermében. Bibliát magyarázott ez alkalommal Magyar Bertalan segédlelkész. Károli Gáspárról felolvasott Baja Mihály lelkész. A Bibliakörben mozgalom indult meg egy harmoniumnak a beszerzésére.

A berettyóújfalui református egyház presbiteriuma egyhangú meghívással Solymosi József segédlelkészt hitoktató-lelkésszé választotta.

Az Ispotály-templomban vallásos ünnepély volt január hó 20-án délután 5 órakor. Bibliát olvasott és imádkozott Nagy Sándor segédlelkész, predikált Török Tibor Dóczi-intézeti tanár, felolvasott Felker János lelkész, záróimát mondott Molnár Ferenc lelkész.

A Piac uccai egyházzrész második vallásos délutánja január hó 22-én volt a Kistemplomban. Bibliát olvasott és imádkozott Szele György lelkész. Szólóéneket adott elő Kovács Ernő h.-kantor. Előadást tartott a bűn okairól Bagdy Dániel vt. lelkész. Záróimádságot mondott dr. Dancsházy Sándor vt. lelkész.

A szilasi református egyház szép ünnepség keretében avatta fel új harangját.

Szűcs László senyeházai lelkészt, örségi esperest a Kormányzó úr III. osztályú polgári érdemkeresztel tüntette ki.

A mezőkaszonyi református egyház Csék József tiszakeresztúri lelkészt választotta meg lelkipásztorának.

A sáromberekli egyház régi szép templomát 200 ezer leu költséggel megújította.

Népiskolai vallás- és egyházi énektanítási tanterv. Az Egyetemes Konvent 260—1928. számú határozatával kötelezővé tett népiskolai vallás- és egyházi énektanítási tantervet az Egyetemes Konvent, tekintettel az ez iránt megnyilvánuló nagy érdeklődésre, 3000 példányban újra kinyomatta. A két tanterv együtt, egy füzetben 40 fillér példányonkénti ár ellenében megrendelhető a püspöki hivataloknál.

A komáromi régi várat a csehek lebontják, mivel területére a kikötőbeli rendező pályaudvar kibővítéséhez van szükség.

A mezőlaki református egyházközség meghívás útján lelkészévé Bujáky Miklós szombathelyi hitoktató lelkészt választotta meg.

Az újszegedi egyházközség új lelkészt Feleki Sándort február hó 3-án iktatja be lelkészi állásába Harsányi Pál esperes.

A máramarosszigeti református egyházközség új lelkészt, Papp Józsefet január hó 20-án iktatta be lelkészi állásába Magoss Ferenc egyházmegyei tanácsbíró.

Koszthelyen Lorántffy Zsuzsanna Nőegylet alakult.

A sárospataki főiskola vezetősége elhatározta, hogy az iskola ima-ermében minden vasárnap délután 5 órakor szabadegyetemi delutánokat rendez.

Az evangélikus KIE munka sorsa. A KIE munka központja tudatja evangélikus olvasóinkkal, hogy az evangélikus munka összes ügyeit ideiglenesen dr. Scholtz Oszkar ny. főtanácsos, az evangélikus KIE ág. elnöke intézi. Meghívások és minden egyéb megkeresés hozzá intézendő. Budapest IX., Üllői-út 29. II.

A budapesti központi KIE házra érdekes adományok érkeztek. Így pl. a magdeburgi (Németország) ifjúsági egyesület 33— pengőt, a haldeni (Norvégia) 60— pengőt, enschedei egyesület pedig 40— pengőt küldött. Itt említjük meg, hogy a dunamelléki egyházkerület legutóbbi közgyűlése 500— pengőt szavazott meg.

Szerkesztői üzenetek.

M. K. Kunhegyes. Köszönöm szépen szíves figyelmet, de azt hi-zem, az, hogy miért nem kell a törvényjavaslat, most, amikor már nyilvánvalóan nem kell, kevésbé érdekes. A különböző vélemények az új javaslat indokolásában bizonyára össze lesznek foglalva. Majd annál légy szíves ránk gondolni. Mivel azonban a tanulságos összefoglalás engem mindenesetre érdekel, szíves engedelmekkel a kéziratot csak pár nap múlva fogom visszaküldeni. Szíves üdvözlét.

N. I. Kisújszállás. Köszönettel vettük a nagyértékű cikket. Anyagunk azonban úgy összetorlódott, hogy egyelőre nem tudunk számára helyet szorítani. Kérjük további támogatását.

K. B. Szamoskér. Megérkezett biz ő, kellemetesnek is találtuk a látogatását, de úgy véltük, hogy mint jó ismerős nem haragszik meg, ha várni kell neki egy kicsikét. Az újabb küldeményt is köszönöm. Meleg üdvözlét.

M. I. Vasmegyer. A dolognak mindenesetre részletesen utána nézek s pár nap alatt ott lesz a levelem.

A kiadó üzenetei.

Mindenkét kérünk, hogy az előfizetési pénzt szíveskedjék beküldeni a 43,916 számú postatakarékpénztári csekk-számlára. Ha a küldött csekklap nem volna meg: minden postahivatalnál lehet kapni ilyen befizetési lapot és a számla számát rá lehet írni.

Csorvás. A küldött összeggel 1928 dec. 31-ig van rendezve.

Esztár. Csak 1928 június 30-ig van a vett összeggel rendezve.

Kék. A múlt év december 31-ig van rendben.

Köröstarcsa. A küldött 7 pengő nagyon kevés a megküldött kimutatás szerinti tartozás rendezésére.

Kunágota. 1928 december 31-ig rendben.

Mezőgyán. A tartozás kimutatást másodszor is elküldtük, kérjük a kiegyenlítést.

Tarpa. A kívánt számokat küldeni fogjuk, a pénzt pedig február 1-én várjuk.

Szentpéterszeg. A küldött 7 pengő nagyon kis hányadát törleszti a hátraléknak.

Tiszabercel. 1928 december végéig van csak rendezve.

Tiszabezdéd. Ugyanez az eset.

Tiszaföldvár. Szintúgy.

Tiszakóród. A küldött töredékösszeget javára könyveltük, kérjük a küldött kimutatás szerint a többit is.

Vértes. Egy pengővel kevesebb jött, mint amennyi jár. Következő alkalommal kérjük majd kipótolni.

Debreceni Polgári Leányiskola. A hirdetési díja nem 10, hanem 13 pengő s így 3 pengővel kevesebb érkezett.

Szamosszeg. A félévi előfizetési díj nem 6, hanem 7 pengő.

Nagyrev. Szíveskedjék a régi tartozást mielőbb rendezni.

Pályázat.

A balmazújvárosi magyar református egyház pályázatot hirdet a XII. sz. férfitanítói állásra.

Javadalom: törvényszerű fizetés; lakbér államiakéval egyenlő.

Kötelesség: az iskolaszék által kijelölt osztály, vagy osztályok vezetése; 5 kanonikus óra elvégzése; belmissziói munkában segédkezés.

Nyugdíjas egyenlő képesítés esetén előnyben részesül.

Pályázati határidő 1929 február 15; állás 1929 március 1-én elfoglalandó.

Balmazújváros, 1929 január 21.

Presbýterium.

A szerkesztésért és kiadásért felelős a lapfőigazgató:

Dr. KUN BÉLA.

**Magyarország
aranykoszorús mestere.**

Szlezák László

harang- és ércöntőde, harangfelszerelés és
haranglábgyár

Budapest, VI., Frangepán-u. 77. sz.

TELEFON: LIPÓT 913-53.

Az 1900. évi párisi világkiállításon díszoklevéllel, 1921. és 1923. évi vasipari kiállításon aranyéremmel, az 1925. és 1926. évi kézműipari tárlaton kormány díszoklevéllel, 1927. és 1928. évi budapesti, székesfehérvári, szentesi és szombathelyi kiállításokon nagy aranyéremmel kitüntetve.

Számos egyházi elisme ölevél!

Költségvetéssel díjmentesen szolgál!

Előnyös fizetési feltételek!

SESZTINA LAJOS

vasnagykereskedése

Debrecen.

Alapította 1819-ben Sesztina János.

*

Kitűnő fűtőképeségű magyar „Perpetuum“-kályhák.

Magyar gyártmányu zománc-edények,
zsír-bödönök, disznóölő-kések, husvágó-gépek.

Telefon 6. és 15—48.

SZÁNTÓ JOZSEF

papi- úri- és egyenruhakészítő szabó-cég

Hódmezővásárhely, Fő-tér (saját ház).

Számos elismerőlevél művészi, jó munkáért.
Éremkitüntetések különböző kiállításokról.*Igen tisztel Szántó Úr!*

Gyülekezetem néhány tagja a tegnapi napon, tehát karácsony ünnepének másodnapján azzal a kérelemmel fordult hozzám, engedjem meg, hogy újév első napjára egy új palásttal kedveskedhessek nekem. Szerető szívükből fakadt kérésükből eredőleg kérem Szántó urat, hogy a legközelebb Hajdúböszörményben felelt mérték szerint részemre selyemből körpalástot s hozzávaló sapkát készíteni sziveskedjék, úgy, hogy újesztendő első reggelén abban fungálhassak. Említett gyülekezeti tagok úgy gondolták, hogy maguk veszik meg a szükséges selymet, gondolom abban a hiedelemben, hogy így kevesebbe jő, én azonban azzal biztattam őket, hogy amennyiben alkutárgyát úgy sem képezi Szántó úrnál a palástkészítés, semmi hátrány nem fog származni abból, hogy anyagot is Szántó úr ad. Midőn ismételem az újév első reggeli terminust, szíves tisztelettel vagyok Biharkeresztesen, 926 dec. 27.

Sarkadi Nagy József
református lelkész.*Igen tisztelt Uram!*

Nagy elfoglaltságom s betegeskedésem miatt csak most vagyok abban az általam nagyon várt szerencsés helyzetben, hogy az Ön által készített palástra vonatkozólag papírra vessem lefoglalásomat s ezzel Önnek jól megérdemelt örömet szerezzek.

Az Öntől kapott palást, akár a kidolgozást, akár pedig az anyagot nézem, olyan gyönyörű és olyan finom, hogy szépsége és jósága miatt csodálkozó öröm tölti el a gondjaimra bízott gyülekezet még egyszerű tagjainak szívét s lelkét is. Kedves kötelességemnek fogom ismerni mindenkor, amikor tehetem, Szántó urat lelkésztestvéreim szíves figyelmébe ajánlani, hiszen erre a legteljesebb mértékben reá szolgált.

Szíves tisztelettel vagyok:
Biharkeresztes, 1927 február 1-én.Sarkadi Nagy József,
lelképászter.*Kedves Szántó Úr!*

Az általa küldött palást és süvegnek csinosága, szépsége, művészi kivitele nagyon meglepett bennünke s igazán nagyon meg vagyok elégedve. A pénz postán beküldetett.

Kaba, 1926 dec. 13.

Tisztelettel, az ajándékozó Nőgyesület által.

Kőrödi Gyula, ref. lelkész.

Legcél szerűbb ajándék lelkész urak részére a palást.

Cégem eddig 5000 palástot szállított s munkáiért a legnagyobb haszon és jutalom az elismerőlevelek voltak. Kérem a Nőgyesületek hasonló ajándékrendeléseit.

Tisztelettel: SZÁNTÓ JÓZSEF, az „ORLE“ szabója.

Ha gondtól akar megszabadulni,
ne vegyen más kedveseinek
ajándéku CSAK ZSOLTÁRT
a közelgő névünnepeére!

A Tiszántúli református egyházkerület könyvnyomda-vállalata tisztelt vásárló közönségének régi óhajára, kiadta zsoltár kiadványainak legkisebb típusát

**11×8 cméter
nagyságban**

Ezen kiadvány a nyomda-
és könyvkötőipar leg-
szébb remekműve.

Negyvenféle szín és különböző
diszítés teszi változatossá min-
denki számára.

Ára celluloid kötésben, díszes
tokkal 11.— pengő.

Bőrkötésben és préselt diszítés-
sel 14.— pengő.

Könyvkereskedésünkben minden
érdeklődőnek vételkényszer
nélkül bemutatjuk.

Imakönyvek, képeskönyvek, ifjúsági
iratok, emlékkönyvek, levelező-lap
albumok, különböző gyermekjátékok.
Óriási vásaszték és mélyen leszállított
árak karácsonyfa díszekből.
Szébbnél szébb levélpapírok. A leg-
kényesebb igényeket is ki tudjuk
elégíteni.

„Méliusz“

könyvkereskedés,
könyvkiadóhivatal,
papir- és írószerkereskedés

DEBRECEN, FERENC JÓZSEF-ÚT 26.

Telefonszám: 270.